THE PANORAMA OF A POLYPHONIC REALITY, THE ANALYSIS OF AN *ADDENDA* IN LIVIUS CIOCÂRLIE'S DIARY „CU DINŢII DE LÂNĂ. JURNAL 1978-1983

Elena MATEIU (MANOLE)
University of Bucharest

Abstract: The reality of our literary world is that a considerable number of Romanian writers read and analyzed the tracking from their surveillance files made by the communist Security. Acceptance of this case and the consequent impact on the life and work of this writers is still a very interesting case. Regarding the case of Livius Ciocârlie, the experience as a reader of his own surveillance files, lead him to a double reaction: first he published a (self) analysis newspaper article and then he attached some document-filles in a published diary. We are interested in what are the criteria used for choosing only 13 pages out of 1000 found in those three documents held at CNSAS. Also, through this strategy of putting an Addenda at the end of the diary „Cu dinţii de lână", we identified a new strategy: giving multiple voices to the same reality, making a panorama from the real life documented by strangers.

Keywords: CNSAS, diary, Livius Ciocârlie, the communist Security, reality.

Impactul lecturii dosarului de urmărire de la Securitate asupra persoanelor urmărite este o temă de cercetare cu date recente, care încă suscită interes. În cazul lui Livius Ciocârlie, scriitor român supravegheat în perioada 1966-1989, dosarul a fost deschis „datorită relaţiei apropiate cu lectorul francez Pierre Morel, suspect de a fi folosit de ambasada franceză în culegerea de informaţii"(ACNSAS:1).

Ne interează în primul rând motivaţia acestuia de a-şi cere dosarul şi a-l citi, pentru a compara astfel, orizontul de aşteptare cu experienţa în sine. În al doilea rând, urmărim filele din dosare anexate în jurnalul publicat în 2008 şi mai ales motivaţia autorului de a le prezenta cititorilor, precum şi criteriul de selecţie.

Pentru cea dintâi, motivaţia, există o justificare a autorului. A cerut CNSAS-ului accesul la dosare încurajat de Bujor Nedelcovici, cel care a jucat mai mult rolul unui stimul, al unui factor de convingere prin apelul la principii de ordin moral (afirmaţia scriitorului: „dacă românii nu vor să-şi cunoască trecutul ascuns, au ceea ce merită" în revista 22, nr.906, 2007). Ciocârlie mărturiseşte că a plecat de la început cu gândul că nu va găsi ceva important în dosare şi că va face o mai mare tevatură decât ar fi trebuit. Imediat după primirea acceptului de vizionare, după contactul cu documentele, efectul a fost altul. Scriitorul a trecut printr-un proces complex, de la stări de confuzie, nedumerire, jenă, la uimire naivă datorată contrastului dintre acţiunile intreprinse, în viaţa pe care el şi-o trăise conform viziunii proprii, şi ceea ce sistemul bănuise că el ar fi putut face. Aşadar, Livius Ciocârlie decide să nu lase o parte din propriul trecut ascuns, să-şi îndeplinească poate şi o îndatorire civică, consultă documentele şi constată că acestea au denaturat, au reordonat părţi ale vieţii sale, acordându-i-se o mai mare importanţă decât ar fi fost cazul.

Lectura dosarului a avut urmări în plan cultural. Scriitorul bănăţean va publica o reacţie „la cald", în vara lui 2007, un articol numit „Dosarul" care nu doar reuşeşte să rezume cele 1000 de file, dar oferă şi interpretări sau face comentarii pertinente, paradoxal pentru gradul de implicare afectivă ce l-ar fi putut influenţa în a-şi schimba tonul, în a fi un moralizator, un judecător. Rezumatul lecturării documentelor ni-l oferă cu fină ironie şi autoironie: «Am intrat în atenţia lor în 1966. Se efectuează „investigaţii" pentru a se stabili ce legături am. Ei bine, sunt un om cu multă energie(!), nestăpânit de vicii, cam retras şi cam

BDD-A22022 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

„meditator”. Nu mă interesează decât studiul. Nu sunt membru de partid şi nici UTM-ist n-am fost.(...)În apatia asta, anul următor, după ce mă mutasem la Universitate, brusc se ia hotărârea să se instaleze mijlocul "T" acasă şi în cabinetul de la facultate, unde se adaugă şi mijlocul "video" şi unde urma să se efectueze o percheziţie, ocazie cu care să se ia şi probe de scris. Bineînţeles, aveam să fiu filat. Şi, pentru că trebuia să port un nume, aveam să fiu "Filologul", înainte de a deveni "Textualistul" şi, în sfârşit, "Scriitorul.”»(Ciocârlie: 2007)

În continuare scriitorul se decide să anexeze într-un jurnal intim din perioada 1978-1983 documente din dosarele de urmărire, carte apărută în 2008. Ne vom opri asupra iniţiativei scriitorului de a adăuga o Addenda la „Cu dinţii de lână. Jurnal 1978-1983” intitulată: „Fragmente din DOSAR” şi vom încerca să stabilim criteriul folosit pentru a alege doar acele pagini-document. Din cele aproximativ 1000 de file de dosar el a selectat doar 13. Ceea ce surprinde de la început e că autorul nu alege să le ordoneze nici cronologic şi nici tematic. Concluzia ar fi aceea că el anexează aceste copii ale materialelor primite de la CNSAS pe criteriul diversităţii acţiunilor intreprinse de Securitate. În final, scopul este panoramarea vieţii cotidiene şi culturale de-a lungul a două decenii, surprinse în mod subiectiv de scriitor în pagini de jurnal, şi tot astfel şi de informatorii sau supraveghetorii scriitorului.

Addenda la „Cu dinţii de lână” cuprinde file extrase întocmai din dosar, fie că sunt înregistrări ale unor discuţii, convorbiri telefonice, interceptări, note informative ori de analiză. Subtitlul acestei părţi finale a jurnalului face referire la cele trei nume stabilite la filaj pentru identitatea scriitorului: „Filologul”, „Textualistul”, „Scriitorul”. Ciocârlie nu explică nici în jurnalul de mai târziu şi nici în articolul de analiză motivul alegerii acestora şi, mai ales, de ce ele se schimbă în dosar. Primul, „Filologul”, îl primeşte la deschiderea dosarului, stabilit probabil după domeniul în care se încadrează „problema” cauzată de scriitor şi anturajul său, cel de „Artă – cultură”. Pe măsură ce ţinerea sub observaţie continuă, Securitatea îi schimbă numele în „Textualistul”. Justificarea poate fi extrasă din notele informative şi de analiză care îl prezintă pe Ciocârlie ca un autor „ preocupat de literatură, preţuind foarte mult noua literatură franceză(„nouveau roman”, „onirism”), o literatură gratuată, nerealistă, estetizantă şi fără substrat social”(ACNSAS: 59). Ultimul nume de cod, „Scriitorul”, apare o dată cu publicarea succesivă a romanelor nonficţionale „Un burgtheater provincial” şi „Clopotul scufundat” care primesc atât de multe recenzii pozitive încât devine evidentă fixarea definitivă a profesorului universitar nu doar ca autor de studii critice ci şi de literatură (un argument s-ar afla în corespondenţa scriitorului din dosar, de exemplu, scrisoarea trimisă lui Costache Olăreanu în 10.06.1984 în care mărturiseşte deschis pasiunea pentru creaţie şi pentru experimentul nonficţionalităţii: „ mă atrage şi mă interesează mult literatura care face incertă limita dintre ficţiune şi autobiografie” (Ibidem, 2015).

Anunţam aşadar selectarea a treisprezece documente din dosarul de urmărire. Primul reprezintă nota unui informator, „Arbore N.”, o prezentare din 23.04.1966, favorabilă. Ciocârlie menţionează doar câteva trăsături proprii surprinse în nota informativă: „sunt un om cu multă energie(!), nestăpânit de vicii, cam retras şi cam "meditator". Nu mă interesează decât studiul.” (Ciocârlie: 2007) însă din documentul citat reţinem următoarea prezentare: e „un element sociabil şi serios şi sârguincios. Are o înaltă cunoştinţă a răspunderii faţă de munca pe care trebuia să o îndeplinească.(...) Unele observaţii se pot face cu privire la firea lui L.C., este în general „retras şi meditator”. Deşi este căsătorit şi are şi un copil, pare că nu-l interesează nimic altceva decât studiul.” Următorul document, o notă de la Inspectoratul judeţean Timiş, din 22 Apr.1986, către Serviciul VII Timişoara, conţine indicaţii de luare a unor măsuri în privinţa scriitorului. Documentul este citat ca atare, fără interpretări sau comentarii: „ne interesează comportamentul acestuia la domiciliu, relaţii şi legături. Investigaţiile să fie extinse şi asupra părinţilor acestuia”.

BDD-A22022 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

Fila a treia este o notă din 18.06.1989 şi face referire atât la prietenia cu Nicolae Manolescu cât şi la scrisoarea de protest pregătită împreună. Observaţiile sunt acelea că scriitorul Livius Ciocârlie din Timişoara „continuă să se menţină pe o poziţie ostilă faţă de politica culturală promovată în ţara noastră; intenţionează, sub influenţa criticului literar Manolescu, Nicolae, să întreprindă acţiuni ostile, contestatare, fiind de acord cu „scrisorile de protest", semnate de scriitorii Mircea Dinescu, Dan Deşliu din Capitală şi cu scrisoarea „celor 7 scriitori" în apărarea susnumiţilor." (Ciocârlie, 2008: 390). Comentariul scriitorului despre această problemă, de altfel una dintre cele mai importante din dosarul său, se opreşte la relaţia cu Nicolae Manolescu de care s-ar părea că securiştilor le-ar fi fost „foarte frică". El îşi aminteşte că, în calitate de coordonator al cenaclului studenţesc „Pavel Dan", obişnuia să invite diverse personalităţi la Casa Universitarilor cum ar fi Alexandru Paleologu, Petru Creţia, Marian Papahagi, Ion Pop ş.a. Notează scriitorul: „când l-am invitat pe Nicolae Manolescu, au luat foc. Pentru ca suspectul să fie bine „încadrat'' oriunde s-ar duce, i se consacra un întreg plan de măsuri. Ultima, scrisă de altă mână, rezolvă problema în felul cel mai simplu: acţiunea (conferinţa) se suspendă. Ceea ce s-a şi întâmplat. Iar pentru a se preîntâmpina alte asemenea năzbâtii, se ia hotărârea să fiu bârfit în aşa fel, încât Manolescu să-şi piardă încrederea în mine." (Idem, 2007). Un element important pe care ni-l oferă relectura şi apoi interpretarea documentelor prin confruntarea cu propriile amintiri ori note din jurnal relevă omisiunea unor discuţii relevante pentru soarta regimului comunist de mai târziu. De exemplu, discuţia purtată cu Nicolae Manolescu, la el acasă, despre cum vor proceda în privinţa scrisorii iniţiate de Mircea Dinescu a fost înregistrată, la fel şi o altă discuţie, purtată la două zile diferenţă, în casa scriitorului, „cu un tovarăş venit special de la Bucureşti" dar lipseşte din dosar fraza rostită de acea persoană : „ne vom mai întâlni tovarăşe profesor peste câteva luni şi veţi recunoaşte că nu era nevoie de astfel de acţiuni". Observaţia lui Livius Ciocârlie este justă, nu se poate ca la câteva luni înaintea căderii regimului să fii avertizat că acţiunea ta de protest împotriva regimului va fi fost inutilă şi să deduci că ar fi doar o coincidenţă: „Cum a rostit-o la sfârşitul lui 1988, în perspectiva celor ce aveau să urmeze, fraza nu pare lipsită de interes. Asta, cu atât mai mult cu cât îi spusesem lui Nicolae Manolescu - iar această previziune n-a fost omisă din transcrierea înregistrării - că, probabil, securiştii se gândeau la ce s-ar fi întâmplat cu ei dacă Ceauşescu ar fi dispărut (c-avea să le meargă şi mai bine n-am prevăzut)."Altă vizită trecută cu vederea de notele din dosarul de urmărire este cea a adjunctului Securităţii locale care, în ziua următoare, s-a prezentat la scriitor acasă şi i-a cerut să nu mai spună că nu cunoaşte proiectul lui Dinescu, fiindcă ei ştiu ceea ce discutase cu Manolescu. Cum pot fi interpretate şi justificate aceste omisiuni? Au fost ele făcute cu vădită intenţie?

Un alt moment important din dosar este acela al primirii unor epigrame considerate subversive („în epigrame se fac referiri nefavorabile de natură politică"). Conform raportului informativ din 10 noiembrie 1988 scriitorului i s-a cerut o declaraţie despre o serie de epigrame primite în perioada 1987-1988 de la o persoană care s-a semnat sub pseudonimul D.Ivan. S-ar părea, din nota informativă anexată, din 9.05.1988, conform sursei „AD", că Ciocârlie „le-a văzut (...) dar autorul nu-l cunoaşte şi nici nu bănuieşte cine este".

Următoarele două documente sunte note ale surselor „Şerbu" şi „Alf Dorian" care se referă la prezentarea favorabilă a lui Ciocârlie într-o emisiune la Europa liberă. De asemenea, ele amintesc de discuţiile purtate despre curentul postmodernist, în care s-ar părea că scriitorul se încadrează, ca un promotor al acesteia. Alte două note informative oferă detalii despre conferinţa lui Al.Paleologu despre „Memorie şi memorii" la cenaclul „Pavel Dan" condus de Ciocârlie la Casa Universitarilor.

Fila a noua revine la pregătirea scrisorii de protest. Discuţia telefonică purtată cu N.Manolescu din 14 noiembrie 1988 este jumătate transcrisă, jumătate parafrazată. Rezumând, aceştia discută despre cine ar trebui să fie autorul scrisorii, Paler sau Dinescu, dar

BDD-A22022 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

şi despre posibilii semnatari precum şi unde va fi trimis documentul pentru a avea impactul scontat.

Următoarea notă este şi una dintre cea mai şocantă pentru scriitor, dovedind numărul mare de oameni din sistem implicaţi. Securitatea s-a mobilizat se pare astfel încât şi în vacanţa de la Herculane, Ciocârlie şi familia să fie supravegheaţi. Se informează că „obiectivul a fost încadrat informativ şi a fost lucrat şi prin intermediul mijloacelor TO portabile cu intermitenţă, însă caracterul discuţiilor purtate a fost numai de natură familială, iar cea mai mare parte a orelor din zi numitul l-a petrecut în camera 801 unde au fost cazate cele două fiice ale sale, Corina-Ioana şi Alexandra." (Ciocârlie, 2008: 405)

Se remarcă de asemenea nota de analiză din 20.01.1989 care argumentează urmărirea lui Ciocârlie : „prevenirea activităţii ostile". Un alt document inserat, nemenţionat în articolul critic din revista 22, este interviul acordat unui student cu titlul „ Omul nu şi-a pierdut niciodată inocenţa pentru că n-a avut-o nicicând".

Fila 13 din Addenda datează din 25 martie 1989, şi este o notă care reia problema scrisorii pregătite cu Nicolae Manolescu. Însă prezintă şi aspecte ale arestării poetului Mircea Dinescu. Discuţia celor doi se îndreaptă, în final, către slăbiciunile şi teama angajaţilor Securităţii, după cum observă Manolescu: „Un fâlfâit, aşa, ameninţări fără consecinţă! După cum s-ar putea să fie realmente proşti! Pentru că cei care fac aceste anchete, uite dovada pe linie de partid, sunt de fapt nişte proşti, adică ei nu mai oameni de mare nivel la partid!" (Ibidem, 422)

Parcurgerea celor trei dosare aflate în arhiva CNSAS ne oferă poate repere asupra realităţii vieţii unui scriitor în perioada comunistă, detalii despre mediul ce poate influenţa, de ce nu, şi actul scriiturii. Poate de aceea scriitorul alege polifonia ca strategie de construcţie a acestui jurnal. Prin notele informatorilor, corespondenţa transcrisă sau discuţiile telefonice stenografiate, descoperim informaţii „din interior'', date suplimentare despre procesul de creaţie sau despre prietenii (un exemplu doar, schimbul de scrisori cu membrii Şcolii de la Târgovişte: Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu şi Costache Olăreanu ori cu oameni importanţi ai criticii literare: Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Mircea Zaciu ş.a.) Livius Ciocârlie, un scriitor care şi-a citit dosarele de urmărire, la fel ca mulţi alţii, optează să-şi exprime un punct de vedere mai întâi într-un articol analitic, în care enumeră succint faptele sale de „bravură", explicând motivul pentru care, în final, el se consideră o parte componentă a rezistenţei anticomuniste într-o formă pasivă: „Mai întâi ce am îndrăznit: am refuzat repetatele propuneri de a intra în Partid, mi-am retras în două rânduri câte o carte de la editură ca să nu fiu nevoit să-l citez pe Ceauşescu (barem de două ori, ca glumele în conferinţele Junimii: una la început şi una spre sfârşit), n-am acceptat să fiu informator şi nici să cer Europei Libere să nu-mi mai pomenească numele. Atât. Rezistenţă pasivă, cum ar veni."(Ciocârlie, 2007). Apoi concepe o anexă panoramică pentru un jurnal intim ce surprinde perioada comunistă în ultimele decenii, atrăgând atenţia cititorului de existenţa mai multor realităţi pe care le-am putea trăi, iată, simultan!

BIBLIOGRAFIE:

ACNASAS(Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii), *Dosar de Urmărire Informativă* nr.3548, cota I 143048/ 1-3, vol.1-3

CIOCÂRLIE, Livius, *Dosarul* în revista *22,* nr.906, 2007

CIOCÂRLIE, Livius,*Cu dinţii de lână. Jurnal 1978–1983,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2008

ŢÂRĂU,VIRGIL, coord., *Învăţând istoria prin experienţele trecutului: Cetăţeni obişnuiţi supravegheaţi de Securitate în anii '70-'80,* Editura CNSAS, Bucureşti, 2009

BDD-A22022 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

Acknowledgement: Această lucrare a fost cofinanţată din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, ***Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE).***

BDD-A22022 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)